

VIKERKAAR

EESTI NOORSOO RAAMAT-AJAKIRI

VII AASTAKÄIK

Nr. 18

Toimetaja M. NURMIK

1932

Vasil Jan

Fööniklaste laev I

TÖÖKOOL TALLINNAS

Eessõna.

Mõne aja eest muinsusteaduse harrastaja doktor V. Marton leidis väljakaevamistel Saidis Väike-Aasia rannal, säääl, kus seisis kord kuulus fööniklaste linn Siidon, seitsme meetri sügavusel maa sees väikese raamatukogu. Selle raamatukogu raamatud ei olnud meie omade taolised. Nad koosnesid hulgast ühesuurustest savitahvlitest. Tahvleisse olid pressitud tähed.

Raamatukogu, mille leidis Marton, on kirjutatud 3—4 tuhat aastat tagasi. Võimalik, et ta asus enne mõne Siidoni kodaniku majas, mis varises kokku sõja, maavärisemise või tulekahju ajal, nõnda, et tahvlid mattusid mulla ja kivide alla. Sinna ehitati hiljem uued majad, mis hävinesid omakorda. Nõnda möödusid aastad, aastasajad ja -tuhanded, ja aegamööda raamatukogu jäi paksu „sajandite tolmu“ kihi alla.

Selle katte tõttu muistne raamatukogu säiliski praeguse ajani. Õpetlased lugesid ja tõlkisid kõik, mis kirjutatud tahvleile. Arstiteaduslike, astroloogiliste ja ajalooliste tööde katkendite hulgas leidis säääl ka merimees Elisari, Jakiiri poja kirjeldusi ta imetaolistest seiklustest mitmel merel.

Elisari jutustis ilmub nüüd esmakordselt trükis. Joonistused on tehtud kirjeldatava aja joonistuste järele.

Fööniklaste rahasid.

Esimene jagu.

Rändur valgel emaeslil.

Hommikul Am-Laili¹ äratas mu koidikul nagu alati. „Tõuse üles,“ sosistas ta mulle kõrva. „Küllalt magamisest. Peremees riidleb, kui sa ei ole enne teda säääl. Keetsin sulle läätseleent. Kas kuuled, kui mõnusasti ta keeb?“

Ei tahtnud tõusta. Oli soe lebada kerratõmbunult lamabanahal isa vana mantli all. Avasin silmad. Leel leegitses tuli. Vaskkatel kahel telliskivil urises ja ajas auru välja. Ema istus mu kõrval põrandal. Punane tulekuma valgustas ta kõhna tõmmut nägu. Ta põsel paistis kurja silma tekitatud sinine joon.

Ta silitas mu pääd, püüdes mind äratada.

Ukse taga kuuldusid imelikud hääled nagu ohked ja nutt. Tõusime ja lähenesime hääletult uksele.

„Kes säääl on?“ küsis ema lõpuks.

„Aidake mind,“ kuuldus kähe häääl, „olen rändaja, tulin väga kaugelt. Mu emaesel hakkas lonkama. Mu jõud lõppes jalakäimisest. Ärge kartke mind, olen päris nõrk ja haige.“

„Tasa, ära vasta,“ sosistas ema. „Võib olla, et see on röövel, kes valetab nõnda, et pääseda majja.“

Ma ronisin mööda redelit läbi augu laes katusele ja vaatasin ettevaatlikult alla. Tõesti, maja juures seisis ripne-

¹ Am = ema, Laili = naisenimi.

vate kõrvadega vana valge emaeesel. Ta seljas oli kaks kõvasti täidetud punase- ja rohelisetriibulist kotti.

Ukse juures istus kõveras vana, pikkade tokerdunud juuste ja halli habemega mees. Ta nuuksus ja ümises:

„Kas tõesti nüüd, kui olen jõudnud juba päris mere lähedale, saatuse kuri silm tallab mu puruks!“ Ta tõstis käed taeva poole ja hüüatas: „Oo, hiilgav päike, tule kiiremini, soenda mu külmetavat keha!“

Äkki mu käte alt varises savitükk ja kukkus vanamehele. Ta märkas mind.

„Kes sa oled, mustasilmaline käharpää? Kuidas sind hüütakse?“

„Mind hüütakse Elisar, Jakiiri poeg.“

„Kuid Elisar tähendab „õnnetoja“, ja Jakiir — „hää“. Sellepärast arvan, et päike ise saatis su ja sa ei too mulle muret...“

Päike juba saatis esimesi kiiri Liibanoni tagant.

Mul hakkas kahju vanamehest.

„Oota, rändaja, veel natuke, ära nuta. Ma kõnelen oma Am-Lailiga. Ta on parim inimene terves maailmas ja kindlasti aitab sind.“

Laskusin alla tuppa ja rääkisin kõik oma emale. Ta vaatas kõrvale, tõmbas kulmud kokku, mähkis oma näo riidesse nõnda, et jäid paistma ainult ta mustad silmad, ja lükkas puuriivi ukse eest.

„Astu sisse, rändaja,“ ütles ta. „Eli, võta kotid ja too tupp, aga emaeesel vii õue ja seo kanaaia lähedale.“

Rändaja tõusis suuri vaevu ja astus üle läve, hoides kätega seinast. Ta näis alguses kohutavana oma kohevil juustega. Kuid ta hääل kõlas sõbralikult.

Ta laskus lee ääres seisvale pingile, muutus äkki elavaks ja sirutas käe.

„Mis see on? Kes tegi need ilusad asjad?“

Lee ääres olid mõned savilaevukesed ja teised mänguasjad, mis olin voolinud. Laevad olid just niisugused nagu nägin neid merel: kaardus ninaga, kõrge päraga, käsipuudega tüürimehe jaoks ja aeruvaustega külgedes.

„Töötan juba terve aasta pottsepa juures,“ seletasin vanamehele. „Temalt õppisin voolima laevukesti, mis kõlbavad lampideks. Keskele valatakse õli, ninast ja pärast tuleb taht välja. Nõnda võib lamp valgustada kahe tahiga. Põletasin need mänguasjad peremehe ahjus ja tahan nad Siidoni turul ära müüa.“

„Selle oskusega saad leiba,“ ütles vanamees. „Ma ostan selle lambi siin, ta aitab mind mu töö kirjutamise juures, mind — Soferi-keeltetundjat, Soferi-arsti, kes hulgub mööda maailma inimeste eest põgenenud tõe otsinguil.“

Vanamees vallandas laia villase vöö, võttis säält nahkse rahakoti, otsis sellest suure hõbeseekli ja andis mulle.

See oli terve varandus; mulle anti paari mänguasja eest ainult väike vaskraha. Täna sin teekäijat ja andsin raha Am-Lailile.

„Saad täna meekooke,“ sosistas Am-Laili mulle.

2. Pottsepp vihastas.

Am-Laili tuli savikausi ja veekruusiga. Vanamees pesi käed ja kuivas nad vöödilise käterätiga, mille andis ema. Ema valas kaussi läätseleent. Me vanamehega istusime üksteise vastas, kastsime leivatüki paksu putru ja sõime tõsises vaikuses². Ema seisis kõrval, käsi lõua all ja vaatles meid. Pärast ta andis mulle tüki leiba rätikus ja küpsetatud naeri, vanamees aga toetas pää kätele ja uinus kohe magama. Ma jooksin ruttu pottsepa juure.

Tänaval juba läksid kalurid aerude ja ahingatega. üle tee jooksid naised tuliste sütega kruusides. Lamedate katuste kohal keerles suitsu. Jooksin pottsepa töökojani ja küsisin orjalt, kes tagus haamriga kuivi savitükke:

„Kus peremees on?“

Ta ümastas:

² Nõnda, lusika ja kahvlita, süüakse praegugi Lähedas Idas.

„Sisiseb juba.“

Lähenesin ettevaatlikult uksele. Peremees kõndis mööda töökoda ja vaatles suuri ja väikesi savikruuse. Nad seisid pikkade ridadena põrandal ja puuriulil piki seinu. Ühtedel oli juba kaunistusi, teised, alles põletamata, ootasid, et vana, osav meister, ka ori, joonistaks neile naisi heledais rõivais, puid, põtru, kitsi ja jahimehi piikidega, kes kütivad lõvisid.

Hiilisin ahju juure, püüdes mitte kolistada, ronisin ahju-suhu, kraapisin eilse tuha kõrvale ja hakkasin sütele puhuma, et nad sütiksid; siis panin neile kuivi õlgi, ja tuli hakkas rõõmsasti praksuma.

„Kui hää,“ mõtlesin, „et läks kohe põlema.“ Häda on, kui tuli hulk aega ei taha süttida või hoopis kustub! Siis peremees pahandab ja karjub, et see on halb tunnus ja et juhtub õnnetus: kas lõhkevad potid või mõni ori haigestub.

Hakkasin ahjust välja ronima, kui äkki miski kõrvetas mu selga. Peremees seisis piitsaga ahju lähedal. Ta sasis habemega nagu, kortsuline nagu suure pähkli koor, oli vihane.

„Miks sa hiljaks jäid?“ karjus ta. „Laisklesid? Kes noorelt laisk, on vanalt kerjus, pea seda meeles.“ Ning ta lõi uuesti piitsaga mu jalgu. „Sa oled veel poisike, isa sul ei ole ja mina pean sulle tarkust õpetama. Sellepärast ma sind peksangi. Aga mis pead sina vastama?“

„Aitäh, kallis Abibaal, õpetuse eest,“ sosistasin.

„Sina jääd hiljaks ja minul seetõttu potid ei kuiva! Ah nii, sa häbematu kutsikas? Sa naerad veel?“

Õigus, mul oli valus piitsalöökidest, kuid pottsepa habe väriseb nii naljakalt, kui ta vihastab, päriselt nagu sokul, ja ma hakkasin vastu tahtmist naerma.

„Mis sa naerad, ütle?“ pottsepp tõstis uuesti piitsa.

Kas võisin mainida ta auväärt habet? Sellepärast ütlesin:

Fööniklaste täisjoonistatud kruus.

Mul on naljakas meele tuletada, et imeplik vanamees andis mulle savilaevukese eest suure hõberaha. “

„Missugune vanamees?“

Jutustasin, mis juhtus hommikul. Abibaal hakkas kätega vehklema ja mööda töökoda jooksmas,

See on arvatavasti väga rikas mees! Sa tood ta minu juure ja ma müün talle oma lampe ja kruuse või ma avan koos temaga suure kaupluse ja saan rikkaks.“

Ta ohkas, kõngutas pääd, ja lõpuks istus pottsepa treipingi taha.

„Tule siia ja õpi, kuidas peab töötama.“

Ta ees oli ümarik puulaud püstisel jalal. All selle jala küljes oli veel teine puusõõr. Pottsepp tõukas jalaga alumist lauda ja siis tiirles ka ülemine, aeglasemalt või kiiremalt, nõnda kuidas oli vaja peremehele.

Annan talle tüki pehmet savi. Ta lööb selle hooga keset lauda ja hoiab ta ümber kätega, kuna laud ikka tiirleb. Pärast surub neli sõrme savikämbu keskele ja suure sõrme surub väljast vastu savi. Tiirlev savi hakkab ta sõrmede surve kausitaoliseks asjaks muutuma; siis ta tirib sõrmedega savi kõrgemale, kausi küljed venivad ikka kõrgemaks ja õhemaks. Ta niisutab järjesti käsi vees, ja seetõttu savi libiseb kergesti läbi sõrmede.

Ta sõrmede all tiirlev savi muutub selleks, mis ta tahab. Alul kausi seinad kipuvad ikka laiemale, kuid ta haarab ääred väljaspoolt ja hakkab kokku suruma. Siis kausi ülapiil kitseneb, venib kitsaks kaelaks ja lõpuks tekib kõhukas kruus, milles meil kodus hoitakse oliiviõli.

Peremees peatab sõõri ja lõikab pinguli tõmmatud peenikese nõõriga kruusi laualt lahti. Siis ma võtan ta ettevaatlikult, et ta ei mölgistuks, ja panen riulile teiste kruuside kõrvale. Selline kruus peab hästi kuivama. Siis ta põletatakse ahjus ja ta muutub kõvaks. Kui ta pole küllalt kuiv, siis ta võib põletamisel lõhkeda.

Tööd oli palju, aeg lendas kiiresti. Juba lähenes õhtu. Peremees urises, et kulusid on palju, kuid müük läheb aeglaselt, ja ikka tuletas meele vanameest, kes oli mulle hästi maksnud.

Korraga koputati uksele ja ukse vahele ilmus tuttav sassis pää. Ta vaatas töökojas ringi ja ümises:

„Rahu ja õnnistus kasuliku töö majale!“ Siis ta märkas mind ja hüüatas: „Ma leidsingi sinu, Elisar, õnnetooja. Kus on su peremees?“

Peremees taipas, kes oli tulnud, loputas käed, pühkis nad põlde külge ja ruttas külalisele vastu.

„Ka sulle õnne kõigis ettevõtteis. Astu sisse, teekäija!“

Ta võttis vanamehel käealt kinni ja tõi ta töökotta.

„Kas ei ole sulle vaja kruuse? Vaata, kui suured nad on ja kui hästi on neile lilled ja loomad joonistatud. Kas ei ole vaja niisuguseid kausse või lampe?“

Vanamees püüdis end vabastada, kuid pottsepp tassis teda ikka edasi, näidates oma saadusi.

„Mulle on vaja saviplaate, siledaid nelinurkseid plaate, ja ma võtan nad niisketena. Pärast ma toon nad tagasi ja sa põletad nad ahjus. Mis maksavad sada niisugust siledat plaati?“

Pottsepp viivitas hetke ja vastas:

„Sada niisugust plaati tulevad maksuma kümme seeklit.“

Vanamees vaatas talle teraselt otsa, mõtles, vilistas ja suundus ukse poole.

„Kui hiir tahab neelda kaameli, siis ta lõhkeb,“ ütles ta ja astus välja.

Siis pottsepp vihastas nõnda, et ettevaatamatult vajutas lõmaks äsja voolitud kruusi ja karjus minule:

„Kuidas julges see võõras hulkur nimetada mind hii- reks? Ja ta elab teie majas? Sina tõid ta meelega siia, et irvitada mu üle! Mina ei hakka sind enam enda juures pidama! Kasi mu silmist!“ — ja tormas mu kallale, piits käes.

Jõudsin tõsta saviste kättega oma mantlihõlmad ja sööstsin hirmunult välja töökojast.

3. Laev „Põhjanaan“.

Tänavale sööstnud, ma peatusin, oodates, kas pottsepp kutsub mu tagasi. Paotasin ukse ja piilusin sisse. Pottsepp kargas püsti.

„Mis, sa oled jälle siin?“ karjus ta ja viskas mind savitükiga.

„Asi näib otsas olevat,“ mõtlesin ja lonkisin aeglaselt piki tänavat edasi. Jalad tundusid nii raskeina nagu oleksid nende küljes kivid. Laskusin mere ääre. Ta oli rahutu. Suured lained kerkisid, langesid mühinal ja purunesid mu jalge ees. Lained jätsid siledale märjale liivale konnakarpe, väikesi surnud kalu, musti vettinud puutükke — võib olla purunenud laevade riismeid.

Ma ei olnud ammu merekaldal olnud — terved päevad tuli olla töökojas, savi sõtkuda ja ahju valvata.

Tuul puhus mulle näkku ja mängis juustega. Vaatasin ringi. Paate ei olnud, vist olid kõik kalurid läinud merele.

Kaldajärsaku all mõned mehed kopsisid kirvestega ja tegelesid laevakere kallal. Läksin sinna. See laev oli nagu surnud kaamel, mille šaakalid puhtaks närinud. Paljad küljeluud paistsid mõlemast küljest. Nad olid kinnitatud palgi külge, mis lebas maas. Üks ots kaardus palgil ülespoole. Astusin lähemale. Kuidas painutasid need meistrid nii jämeda palgi?

Töölised katsid laevaroideid, kaari, laudadega; nad puurisid neisse augud ja pärast löid sinna suured puunaelad.

Ehitust juhatas mees, kes näis olevat merimees ja kes mulle kohe meeldis. Ta oli tugev ja päevitunud. Ta käharaid juukseid hoidis rihm. Tumedavärvilisel villasel särgil oli lai nahkvöö, millel rippus suur nuga puutupes. Nägu oli rõõmus, pilk julge, ja ma mõtlesin: „Hää oleks olla selline julge merimees!“

„Kuhu sõuad?“ küsis ta.

„Vaatan ja mõtlen, kuidas te oskasite painutada niisuguse jämeda palgi,“ vastasin.

„Me ei painutagi palki. Laevanina peab olema väga tugev. Me otsime Liibanoni mägedelt puu, millel on jäme, kõver juur, puhastame tüve okstest ja jätame juure alles. Näed — seedri tüvi on laeva emapuuks, ja juur kergib kõrgele ninaks.“

Mu kõrval kostis tuttavat nohisemist. Vana Sofer oli tulnud meie juure ja kuulas merimehe seletusi.

„Kas sina oled laeva peremees?“

„Mina koos oma seltsimeestega ainult ehitan laeva,“ vastas merimees, „kuid peremees elab Siidonis. See on rikas kaupmees Makar. Ta kaupleb suuresti, igalpool on tal kaubalaod ja palju laevu. Need purjetavad terves maailmas. Makar tellis mult harilikust suurema ja tugevama laeva. See laev läheb kõige kaugemale meredele, vihase ookeanini, kus algab igavene öö.“

„Kas mina võiksin selle laevaga kaasa sõita?“

„Peremees Makar armastab raha ja, kui maksad talle, võid sõita kas või maailma otsani.“

„Hää küll,“ ütles vanamees. „Käin Siidonis ja kõnelen kaupmees Makariga. Aitäh selle eest, mis jutustasid!“

„Purjeta edasi pärituulega!“ vastas merimees.

Vanamees ümises, hoides mind õlast:

„Sellest tuleb tore laev, temaga võib julgesti purjetada õnelikkude saarteni. Läheme koju, Elisar. Tule!“

Läksin vastumeelselt. Kuidas jutustada emale, et Abibaal kihutas mu minema? Talle maksis palju vaeva, enne kui Abibaal mu vastu võttis.

„Elisar, kuidas sa nii vara tulid?“ küsis ema, kui astusime tuppa.

Peatusin, kartes öelda.

„Noh, räagi! Ons midagi halba?“

„Abibaal kihutas mu välja ja viskas savitükiga järele.“

„Mis sa siis tegid?“ lõi ta käed kokku. „Lõhkused vist kruusi või olid peremehe vastu häbematu! Noh, ära nutsa, see ei kõlba poisile! Auväärt teekäija, astu sisse. Lõke soojendab sind.“

4. Aitan vanameest.

Mu murest teada saades ärritus vanamees.

„Kuidas nõnda? Sa õppisid ametit, töotasid hoolega, ja äkki peremees ajab su põhjusetu minema? See on ülekohus ja inimlik tigidus.“

Ema ütles:

„Võib olla, läheb kõik veel hästi. Ma ise lähen ta juure, palun teda põlvili ja siis ta halastab vaesele naisele, kes kaotanud perekonna toitja.“

„Ei!“ hüüatas vanamees. „See pottsepp ei meeldi mulle, ta on nagu nuumatud kalkun. Võib olla, su poiss saab hakka millegi muuga, mis pole halvem kui pottsepa amet.“

„Kui ta ainult ei hakkaks merimeheks!“ vastas ema ja läks nurka. Ta nuttis vaikselt.

Vanamees kutsus mu enda juure.

„Tule, istu siia mu ette, kuula ja vasta mu küsimustele.“

Ta laskus pingile, kuna mina istusin ta vastu kõrkjamatile.

„Kas sa tead, kus võib leida hääd puhast savi, milles pole liiva?“

„Miks mitte! Teda on palju sääli, Liibanoni tee ääres.“

„Väga hääl! Kas sa võiksid teha mulle peopesa suurusi saviplaate?“ Ta näitas oma karvast kätt ja ajas sõrmed harali. „Plaadid aga peavad olema siledad, ühesuurused ja puhtad.“

„Et nad saaksid ühesuurused, siis ma teen enne nii suure laua kui sulle vaja, ja pärast lõikan selle järele plaadid.“

„Õieti taipasid. Kui oskad teha neid plaate, siis maksan nende eest niisama palju kui tahtsin maksa pottsepale. Homme hakkad juba tööle.“

Ma mõtlesin: Ei tea, milleks Soferile neid plaate vaja? Kas ta ei taha neid kullaks muuta, nagu seda oskavat hohomid *)?“

Kuid talle oli vaja plaate hoopis muuks.

„Kas tahad õppida kirjutama ja lugema?“ küsis Sofer.

„Ainult õpetatud inimesed võivad toimida niisuguse raske asjaga,“ ütles ema nurgast. „Aga kas meie oma vaesuses võime lapsi õpetada!“

Sofer võttis kepi, raputas tuhka põrandale, silus seda ja joonistas mulle niisuguse märgi (joon. 1).

„Mida see sulle meele tuletab?“

Mõtlesin, vaatasin paremalt, vaatasin vasakult ja ütlesin:

Joon. 1 „Kui pöördada natuke, siis see märk on nagu härg sarvede ja kõrvadega,“ ning ma joonistasin tuhale nõnda (joon. 2).

2 „Õige! See märk ongi „Alef“, mis tähendab siidoni keeli „härg“. Kui kirjutame selle märgi, siis ütleme „a“. Ja see märk (joon. 3) on nagu maja või telk — „bet“ ja loetakse „b“. Sa võid ta nõnda pöördada ja siis ta on päriselt nagu telk, millest tuleb suitsu (joon. 4). Meie esivanemad ju ei elanud muldonnides nagu meie nüüd elame, vaid rändasid lammastega ringi, lüües oma telgid kord siin, kord sääl üles.“

4 „Ema astus lähemale ja vaatas ka tähelepanelikult, kuidas vanamees joonistas tuhale oma märke.“

5 „See märk (joon. 5) tuletab sulle meele meie suure sõbra ja töömehe kaameli — „gimeli“ — pääd piika peene kaela otsas? See märk loetakse nagu „g“. Aga see siin (joon. 6) lookleb nagu laine ja tähendab „mim“ — vesi — ja loetakse nagu „m“.“

Nõnda Sofer näitas mulle mitmeid märke ja ma juba esimesel päeval õppisin mõnd neist kirjutama. Neid võib kokku panna ja siis tulevad huvitavad sõnad. Kirjutama peab paremalt vasakule. Esimene sõna, mille õppisin kirjutama, oli: (am), mis tähendab „ema“.

Teisel hommikul, kui oli juba päris valge ja igalpool häälit-sesid kitsed, kes läksid karjastega mägedesse, ma jooksin oma sõprade juure. Nad olid rehe all veski juures ja mängisid kurni. Peaaegu kõik olid koos: Menahen oma lõhkilöödud huulega, kõhn Mendola, söödik Gamaliel — tal oli kaks rõigast vöö vahel; ühe silmaga Bahja ja väike Hananja.

*) Hohom = õpetlane, tark.

Bahja pilutas silma, sihtides laialipillatud savikuule; tabades osavasti kolme korraga, ta korraga nägi mind ja hüüdis: „Eli, kas täna on püha, et sa siia tuled?“

Ma tegin enese hirmus tähtsaks — sest võisin neile rääkida uudiseid, millest neil polnud aimugi.

„Tunnista, et valvasid halvasti Abibaali vasikaid, ja ta kihutas su minema,“ tähendas Gamaliel, alates rõika söömist.

„Mis sest, et ajas minema? Selle eest ma vaatasin eile, kuidas laeva ehitatakse ja õppisin kirjutama.“ — Ning ma jutustasin neile vanamehest ja ta ostetud laevukesest.

Poisid kuulasid, suud ammuli, ja väike Hananja isegi istus maha ja hakkas tõinama:

„Ma kardan, et vanamees tuleb öösel mu juure ja hakkab õhkama ja kõhima!“

Kuid teised hakkasid sisistama, et ta vaikiks. Camaliel pistis talle poolelisöödud rõika suhu ja Hananja jäi vait. Kõik mu sõbrad on meelegeitlikult vaprad poisid; oleme mitu ja mitu korda käinud vihase Ben-Barsiili sepikojas ta ähvardustest hoolimata vaatamas, kuidas sulatab vaske, mis helgib nagu päike; käisime koos vana paadiga väljas merel, suklesime vähekide, tindikalade ja meresiiilide järele merepõhja, käisime võõrastest aedadest herneid toomas, kuid iialgi ei reetnud¹ üksteist. Oleme kõik ühevanused pääle väikese Hananja.

Sõbrad tulid kaasa, nad tahtsid näha karvast vanameest ja ta valget emaeslit. Me astusime tasakesi tuppa ja peatusime ukse kõrval. Vanamees kerkis mind nähes ja toetus küünarnukile.

„Kes on need väikesed inimesed? Ma näen halvasti?“ oigas ta.

„Need on minu sõbrad, Avaali kalurite lapsed. Nad tulid soovima sulle peatset tervekssaamist.“

Gamaliel hüüdis valjusti:

„Kolmkümmend aastat olgu Sul veel elada ja terves maailmas rännata.“

„Niisuguse soovi pääle ma muidugi saan terveks ja käin kõige kaugemais mais.“

„Minge, ärge segage Sofer-Bobot*),“ ütles ema. „Ja sina, Eli, istu haige juures ja anna talle kitsepiima, kui ta palub juua.“

Ma istusin vanamehe kõrval ja kuulsin, kuidas ta ümises arusaamatuid sõnu mingis võõras keeles.

Kümme päeva vanamees peaaegu ainult lamas ja paranes aegamööda. Mulle see aeg ei läinud kaduma. Sofer õpetas mind igapäev: joonistas liivale tähti ja õpetas, kuidas neid sõnadeks liita. Siin on tähed, mis ta mulle õpetas:

¹ reetma = (sõpra) ära andma. *) Bobo = vanaisa.

A		alef härg	L		lamed okas
B		bet maja	M		mim vesi
G		gimel kaamel	N		nun kala
E		e ² ?	S		samehh tugi
V		von nael	O		ojn silm
Z		zain relv	F		fe suu
H		het ¹ ?	S		sade ¹ ?
T		tet madu	K		kof kukal
I		jod käsi	R		reš pää
K		kaf peopesa	S		sin hammas
			T		tau märgike

Fööniklaste tähestik.

Selle aja jooksul ma tassisin savi koju, sõtkusin teda, puhastasin kividest ja valmistasin vanamehele selliseid plaate nagu talle vaja.

Siis Sofer võttis kotist imeliku klaasi. See oli nagu suur lääts mõlemast küljest kumer. Samuti võttis ta luust kepikese, millel üks ots oli terav, teine labidataoline.

Ma ulatasin talle plaate, mis olid veel pehmed ja niisked, ja vanamees vajutas neisse kiiresti ja osavasti luukepiga tähti, mis olid mulle juba natuke tuttavad. Klaasitüki ta hoidis silma ees ja vaatas läbi selle.

„Miks sa vaatad läbi klaasi?“

„See on imeväärne klaas ja ma maksin palju ta eest klaasipepale Baabilonis. Kui vaadata läbi selle klaasi, siis kõige väiksemad putukad ja põrnikad paistavad suurtena nagu olek-

² tänini ei ole suudetud veel seletada nende tähendust.

sid nad sada korda suuremaks kasvanud. Kui poleks seda klaasi, siis ma ei saaks ainustki rida kirjutada. Kuid nüüd ma kirjutan neile plaatidele terve loo sellest, kuidas sõitsin Marakanda³ linnast Baabiloni ja säält siia, mere ääre.“

Ning vanamees jatkas hoolega märkide kriipsutamist plaatidele ja lõpuks kirjutas täis kõik sada plaati, mis valmistasin.

Enam käis pottsepp Abibaali juures kauplemas, kas ta ei põletaks need plaadid.

Pottsepp Abibaal ei olnud enam vihane; ta ise tuli meie onni, istus matile Soferi juure ja rääkis väga aupaklikult:

„Ai-ai! Kui palju tarkust on Su hallis pääs! Sa vist saad aru, millest vilistab tuul ja mis kädistab harakas. Sa võid saata haiguse ja võid ta parandada. Sellepärast ära ole mulle vihane, ma võtan jälle Eli õpilaseks ja teen tast meistri.“

Pottsepp võttis kõik täiskirjutatud plaadid põletada ja lubas seda ka edaspidi teha hõberahade eest, mis vanamees võttis kulunud nahkrahakotist.

5. Sõit Siidoni.

Olles paranenud haigusest, Sofer otsustas sõita Siidoni.

„Ma näen Siidonis kaupmees Makari ja ühtlasi otsin üles inimesed, kes viisid su mehe Jakiiri tööle kuningas Saalomoni juure. Küsin neilt kõik järele ja siis katsume tuua ta tagasi koju.“

„Juba kolm aastat me ei tea, kus on Jakiir, ja kas ta on elus,“ ohkas Am-Laili.

Hommikul Sofer tõi välja emaesli ja istus ilma teiste abita kivilt ta selga.

Enam otsustas ka linna minna, et saada rutemini midagi teada isast ning müüa korvitäis mune ja valmiskedratud lõngu.

„Sina tuled mulle teejuhiks,“ ütles mulle Sofer, „muidu ma kaon ses kärearikkas linnas nagu hernes pähklikotis.“

Am-Laili riputas ukse ette suure puuluku, ja me läksime tee. Tee Siidoni poole läheb mööda kallast kungaste vahel. Vasakult laskuvad siia Liibanoni mägede nõlvad. Neil on laialipillatult salusid, aedu, aasu ja igalpool töötavad talupojad. Ühed kaevavad maad, teised hoiaavad adrakäsipuud peos ja ajavad ruskeid härgi, kes künnavad, keerutades päid, et tüütuid kärbeid eemale peletada. Rõõmsalt voolavad ojad, pööravad kõrvale, ujutavad üle põllud ja siis voolavad uuesti kraavidesse, et eespool uuesti niisutada viinapuude juuri või kurkide ja teiste aedviljade peenraid.

³ Marakanda — nõnda hüüti vanasti linna, mis oli praeguse Samar-kandi lähedal Kesk-Aasias.

Paremal on meri, millel liuglevad kõrged laevad, ühed paisunud purjede jõul, teised aerude tihniku tõukel. Aerud laskuvad kõik korraga vette, lüües mere valgele vahule.

Mida lähemale linnale, seda enam kogunes teelisi. Küladest veeti eesleil aedvilju, seotud jalgadega kanu, värskelt niidetud heinakimpe. Tulid terved voorid koormatud kaameleid, kes kellukeste helinal astusid ühtlaselt oma laiade kaheks lõhestunud kapjadega tolmusel teel.

Sofer ajas terve tee juttu vastutulijatega, tundes igauht riiete järele ja kõnetades neid mitmes mulle tundmatus keeles.

Ma ajasin eeslit vitsaga ja mõtlesin: „Muidugi, Sofer on väga tark ja õpetatud, kuid kuidas ta, niisugune vana ja abitu,

hakkab endale ülespidamist teenima? Kuidas ta ei karda minna nii pikkadele teekondadele? Teised vanamehed lebaskelevad katustel, soojendudes päikesepaistel, ja kardavad allagi tulla, maailmalõpu otsimisest rääkimata.“

Sofer osutas linna poole ja ütles mulle:

„Vaata, Elisar, kui paksud on Siidoni müürid. Nad on tugevad nagu kalju. Oo, tarkuse pitsat, oo, kauniduse pärg!“

Meie lähenedes Siidonile oli kogunenud palju rahvast kitsale neemele, mis viis kaldalt linnavärvaisse. Karjased ajasid lambaid ja härgi, loomad määgisisid ja ammusid. Mõned inimesed kogunesid meie ümber. Nad hakkasid Soferiga kõnelema.

„Kuhu sa lähed, vanamees? Istu parem kodus, varsti tuleb surm.“

„Sina istu ise kodus,“ vastas Sofer, „enne kui surm minu leiab, jõuan ma kolm korda ümber maailma käia.“

„Oma eeslil või? Seo talle puri sappa ja sõida.“

„Igäiks ei jõua ühtki korda ümber maailma sõita, ainult Lala-Soril õnnestus see.“

„Missugune Lala-Sor?“ elustus vanamees.

„Kes Siidonis ei oleks kuulnud Lala-Sorist! Kõik merimehed laulavad Lala-Sorist, kuidas ta purjetas Melkarti sammaste⁴ vahelt läbi ja kohtas härjajämedust ja tuhande sammu pikkust merimadu.“

„Kuidas ma leian Lala-Sori?“

„Vaata mis sa ei taha! Lala-Sor leiab su ka merepõhjast; kõik Siidoni sõjalaevad otsivad teda asjata juba mitu aastat. Lala-Sor on ju kõigi meriröövlite päämees.“

Rahvahulk eraldas meid kõnelejast ja tõukas läbi värvate Siidoni tänavaille.

5. „Päikese ja mere poeg“⁵.

Mulle näis, et olen sattunud lõputusse töökotta. Sepikojad seisid reas üksteise kõrval ja neis tahmast mustad vasksepad tagusid haamritega, valmistades katlaid, mõõku ja nuge. Edasi puusepad hõoveldasid ja raiusid puupakke. Teised meistrid värvisid ilusaid pinke ja painutatud jalgadega toole. Klaasipuhujad puhusid läbi savitorude pudelikesi, mis sädelesid kõigis värves. Edasi seisid reas poed, kus istusid tähtsalt toredasti riidetud ja pikkade käharate juustega kaupmehed ja müüsid riideid, nõusid, lõhnavaid rohte, kaneeli, ambrat ja muid kaugelt toodud kaupu. Ja ülal töökodade ja poodide kohal paistsid väljaulatuvad majaseinad, mille aknaid sulgesid keerulised võred. Säält vaatasid kärarikkaile tänavaille ilusasti riidetud naised ja lapsed; nad sõid maiustusi ja loopisid alla pähkli- ja mandlikoori. Neis poodides oli nii palju mitmesuguseid asju, et neid poleks terve aastaga jõudnud üle lugeda.

Ühes poes paistis mitmevärvilisi heledaid kangaid, nende juures seisis müüja ja karjus möödaminejaile:

„Haijat, haijat (rätsep)! Õmblen häid riideid!“

Teises kohas müüdi iga värvi ja igas suuruses sandaale. Kingsepp müüb neid muidugi ainult rikastele ostjatele. Mul pole neist mõeldagi. Käin palja jalu või puusandaalidega, mis on nagu pingikesed. Nad on veel isa valmistatud.

⁴ Melkarti sambad — vana Gibraltari nimetus. Kreeklased ja roomlased nimetasid teda Heeraklese sammasteks.

⁵ Nõnda nimetati Siidoni tihtipäele vanasti.

Ena peatus töökoja juures, mille uksel rippusid mitmevärvilised lõngad.

„Šezuri, šezuri (ketraja)!“ karjus peremees, kes istus vaibal ja osavasti ketras lõnga, mis ta keris poolile. Ta võttis emalt lõngavihi, kaalus selle läikival vaskkaalul ja hakkas kauplema, lisades vähehaaval hinda ja kinnitades, et lõngad ei olevat küllalt peened. Am-Laili lõpuks müüs lõngad talle.

Pagari juurest hoovas värskete kookide lõhna ja ma möödsin ohtes kringlite ja meega valmistatud kepikeste hunnikuist.

Turul ena jäi sinna, kus meie küla inimesed harilikult müüvad kalu, kanu ja aedvilja. Ta lubas mul minna edasi Põhja sadama poole koos vanamehega, ning ma läksin, hoides eeslit päitseist.

Me jõudsime varsti kivimuuli juure, mis koosnes suurtest tahutud mürakaist. Siin seisis arvutu hulk musti siidoni kõrgenalisid laevu. Ma viisin eesli otse laevade juure ja peatusin, vaadates, kuidas pakikandjad aeglaselt ronisid mööda kitsaid laudu üles laevadele ja siis tulid joostes tagasi sillale uue koorma järele.

Ühe laeva juures vaibakesel istus naine kahe väikese poisiga. Kõigil olid käed ja jalad kriidiga valgeks määritud, mis tähendas, et nad on müüa. Pika kähardatud habeme ja kuldsete kõrvarõngastega paks laevaomanik karjus laulva häälega:

„Müüa noor naine ja kaks poissi. Võib osta kõik korraga või üksikult. Naine oskab riideid õmmelda, kangaid kududa ja peeneid lõngu kehrata. Poisid on tugevad, täiesti terved ja neil on kõik hambad terved. Nad on andekad. Neile võib käsitööd õpetada ja siis nad on kasulikud töölised. Ostke kuni nad on odavad!“

Lapsed vaatasid hirmunult müüjale.

Mõned uhkesti riidetatud möödaminejad peatusid, vaatlesid kolme õnnetut, vaatasid neile suhu ja vaidlesid laevaomanikuga hinna üle.

Sofer hüüdis mind:

„Elisar, miks sa peatusid? Vaja rutata, läheme kaupmees Makari otsima.“

Üks pakikandja osutas kahe rea väikeste akendega kivimaja poole. Avatud uste kõrval seisis tõrvatud kõite hunnikud. Mõned inimesed seisis ukse juures pika habemega väikese kaupmehe ümber.

„Õelge mulle, hääd inimesed, kus ma leian laevaomaniku Makari?“

Keegi ei pöördunudki, ja väike mees jutustas edasi:

„Ütlen ma Bessamile: Sa sõidad selle laevaga Tüürosse. Ära kardada, ütlen ma, mine aga jumala abiga! Ja mis

see häbematu Bessam mulle vastab? Ta vastab: Kas sa arvad, et jumal tuleb minuga niisugusel mustal laeval, millega veeti lambaid ja ei maksetudki veo eest?"

„Oo, kui häbematul ta räägib!“ hüüdis üks juuresolijaist.

„Kas ta ütles valesti?“ segas Sofer vahele.

Seekord kõik pöördusid ja vaatasid Soferi.

„Aga kes sina oled, mida sa siit otsid ja miks sa arvad, et Bessamil on õigus?“ küsis väike mees.

„Ma otsin laevadeomanikku Makari. Teie teda nähtavasti ei tunne?“

Väike mees ajas kõhu ette, ristatas käed kõhul ja küsis tähtsalt:

„Ja milleks on sulle Makari vaja?“

„Miks ma pean sulle seda ütleva? Sa parem näita, kust ma ta leian. Ta vist on nii tark, et ta pää on suur nagu veskikivi.“

Väike mees punnitus veel enam ja ütles:

„Aga, võib olla, mina olengi Makar, laevadeomanik! Mis sa tahad?“

„Kui ütlen sulle kohe siinsamas, siis homme seda teab terve turg. Aga kui kõneleme sellest nelja silma all, siis sul on sellest palju kasu.“

„Hää küll,“ ütles Makar. „Aga tea, et kui sa tahad raha, siis seda ma nii kui nii ei anna. Tule mu järele.“

Väike mees kadus majja. Sofer ronis eesliilt maha ja ütles, et tuleksin talle järele. Sidusin eesli kinni ja läksin koos Soferiga majja.

Maja seinad olid täis kastideks jagatud riuleid. Igal pool lebas igasugust kaupa: mitmevärvilisi kangaid, kruuse, klaaspudeleid ja suuri vasetükke. Läksime järgmisse tuppa, sääl seisis väike treitud jalgadega laud ja kõrge tugitool. Makar istus sellele, Sofer istus pingile, ja mina seisin ta seljataga.

„Mind hüütakse Sofer-rafaks, keeltetundjaks targaks. Ma oskan kolmteist keelt, mida kõneldakse palavast Etioopiast mustade mantlitega sküütideni.“

„Mulle ei ole vaja tõlki,“ katkestas Makar kõrvale vaadates.

„Ma tunnen haigusi, parandan vanu haavu, palavikku, paiseid, säen nikastatud luud paigale, parandan äratehtuid, teen kõhnad paksuks ja nõrgad tugevaks.“

„Kuid mul juba on tohtrid ja nad arstivad mind. Kui tahad saata mulle haiguse, siis käsin oma teenrid sind vette visata.“

„Ära kardada,“ vastas vanamees. „Tark Sofer ravib haigeid, ta ei tee kurja.“

„Mis sa tahad siis?“

„Tulin su juure kolme küsimusega. Esimene on niisugune: Avali asunduse juures ehitatakse sulle laeva. Kas see on õigus, et ta sõidab teispoole Melkarti sambaid? Ja kas ma võin kaasa sõita?“

Makar mõtles ja vastas siis:

„Jah, laev ehitatakse kaugele reiside jaoks. Kui ravid laevamehi ja sõudjaid, siis võid maksuta kaasa sõita. Muidu sõudjad jäävad ruttu jõuetuks ja surevad.“

„Teine küsimus on niisugune. Kas sa oled kuulnud „Õnnelikkudest saartest“, kus ei ole isandaid ega orje, rikkaid ega vaeseid, kus kõik elavad nagu vennad ja kasutavad kõiki maisi hüvesid?“

Makar kortsutas kulmu ja ütles:

„Neist saartest merimehed jutustavad mitmesuguseid muinasjutte. Kuid kes teab kui palju neis õigust on? Mul pole nende saartega asja, ma otsin kohti, kust saab odavalt tugevaid terveid orje, et müüa neid pärast hää hinna eest. Otsin ka tina. Ta on meile tarvilik, et teha pronksi⁶ ja ta on meile kallim kui kuld, sest, kui meil on pronksrelvi, siis saame ka kulda. Milline on kolmas küsimus?“

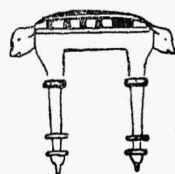
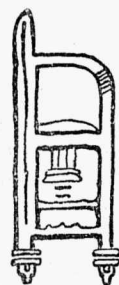
„Kolm aastat tagasi puusepp Jakiir Avalist, selle poisi isa,“ vanamees osutas minule, „sõitis ära laeval koos teiste siidoni töölistega kuningas Hiirami⁷ nõudel. Sest ajast pääle ei ole Jakiirist mingeid teateid. Kas ei saaks sinu laevameeste kaudu teada, kes ta viis, kuhu ta viidi ja kas ta on veel elus?“

Seda küsimust kuuldes Makar millegipärast hakkas tugi-toolil nihutama, kõhatas, ja ta silmad läksid vihaseks, tor-kavaks.

„Miks sa küsid minult? Kas ma mäletan kõiki reisi-jaid, kes on sõitnud minu laeval? Mõned laevad on tormis hukkunud, mõned sõitsid kaugele ega tule nii ruttu tagasi. Kuidas võin mina teada, kus on puusepp Jakiir? Kas ta jõudis Jeruusalemma või oli ta hukkunud laeval?“

Siis ma ei suutnud end hoida ja hakkasin nutma. Makar vaatas väga vihaselt ja jätkas:

„Kui sa, vanamees, tahad teada täpsemalt, siis sõida Jafosse. Läbi selle sadama sõidavad kõik reisijad kuningas Saalomoni maale. Jafosse jõuab varsti minu usaldusmees ni-

Fööniklaste mööblid — leen-tool ja istepink.

⁶ pronks saadi $\frac{4}{5}$ vase ja $\frac{1}{5}$ inglistina segamisel.

⁷ Hiiram oli Tüürose kuningas, kes saatis osavaid töölisi Iisraeli kuningale Saalomonile.

mega Malluh. Ta alati reisib piki kallast ja on ehk midagi kuulnud. Ja pääle selle ta otsib arsti, kes vabastaks ta kõhuhaigusest. Aga nüüd jätkub küsimustest! Mul on palju muresid. Minge, minge!“

Me Soferiga läksime tänavale.

Kartsin, et selles suures Siidonis keegi juba on jõudnud eesli ära viia, kuid ta seisis ikka samal kohal ja mälu rahu-likult enda ees lamava kõie otsa.

Me varsti leidsime Am-Laili ja pöördusime koduteele. Kõige tee me arutasime ja vaidlesime, mis nüüd edasi teha.

„Ma söidan Jafosse,“ otsustas Sofer. „Sääl ma otsin üles selle usaldusmehe Malluhi, kellest kõneles kaupmees Markar ja saan kõik teada, mis vaja. Säält tulen tagasi Avali. Kui sa laseksid väikese Elisari minuga tulla, siis mul oleks kergem, sest ma näen halvasti.“

Am-Laili oli Soferi ettepanekuga nõus.

„Sinuga, Sofer, ma lasen minna oma Eli. Sa õpetasid teda nagu oma lihast ben-beni^s ja teed talle hääd. Las ta näeb teist linna: võib olla, see on talle kasulik.“

Päeval enne ärasõitu kogunesid kõik mu sõbrad aia taha telki. Gamaliel heitis kolm korda peotäie liiva üle mu vasaku õla, et peletada eemale hädaohud ja õnnetused. Kõik tõstsid suure sõrme ja tõotasid külastada mu ema, hoida ja mitte ära meelitada mu tuvisid ja viia valge emaesel sööma kraavikallastele.

„Aga sina ära lahku vanast Soferist,“ rääkisid nad mulle, „ja kõige enam karda neid võõraid kaupmehi, kes kauplevad lastega.“

^s ben-ben = pojapoeg.

TEINE JAGU.

Kus palju kulda, säääl palju muret.

1. Laev läks merele.

Laev oli Siidonis ja pidi koiduajal merele minema. Sellepärast me olime juba õhtul „Põhjasadama“ sillal kaubapakide, kastide ja köierullide hulgas. Suures kivikausis posti otsas põles maaõli⁹, valgustades väriseva leegiga laudadest maandumissilda. Tagapool paistis teisi laevu, mille rida kadus pimedusse.

Am-Laili istus mu kõrval, mähkides end valgesse villasesse mantlisse. Mina lamasin, pää ta põlvedel, Sofer tukkus, käsi oma triibulise koti ümber, tuksatades vahetevahel ärkvele ja küsides:

„Kas päike juba paistab?“

Vaatasin, kuidas käisid edasi-tagasi kandjate tumedad kujud, tassides kaupu laevale, ega jõudnud ära oodata, millal meid lastakse laevale.

Siinsamas lähedal põles lõke. Selle ümber istusid kummaliselt rietatud inimesed, hoopis teissugused kui meie Avali kalurid. Üks neist jutustas:

„Merilehma võib kutsuda välja sügavusest, kui istuda vaikse ilmaga laevaninas, nutta haledasti ja kutsuda: „Lapsuke, tule mu juure, mu väike.“ Ta tuleb siis ja tõstab veest oma tõmbi koonu pikkade noataoliste hammastega. Siis ära tuku, vaid löö kiiremini ahinguga silma või külge vasaku käpa alla, muidu ta haarab hammastega pardast ja pöörab laeva kummuli...“

„Mis rääkida lehmast!“ katkestas jutu teine hääl. „Mina nägin oma silmadega, kuidas hiigelsuur polüüp kägistas valaskala. See oli nõnda...“

Vali hüüd katkestas:

„Kes tuleb laevale? Tulge üksteise järele, ärge tõugelge sillal!“

Ema süleles mind nii tugevasti, nagu keegi oleks tahtnud mind ta küljest lahti kiskuda.

„Vaata, Eli, otsi tingimata isa üles ja kuula järele, mis temaga on. Ja kui ta on surnud, siis mine ta hauale, kummarda ja pane sinna kauss pudruga ja teine õliga. Pärast

⁹ Maaõli = nahvta.

ära viivita enam tundigi, vaid kiirusta häd Sofer-Bobot, et ta pöörduks kohe tagasi. Ja ära mine liig lähedale laevaäärele, et sa ei kukuks merre...“

„Ära karda, Am-Laili, ega ma väike ole. Ma näen nüüd võõrast maad ja sõidan suure laevaga!“

Sülelesin teda, haarasin koti leibadega ja piimakruusi ja läksin Soferi järele laevale.

Me ei teadnud, kuhu minna. Ehituse ajal laev paistis väga suurena, kuid nüüd ta oli niivõrt täis igasuguseid pakke, et oli väga kitsas. Laevamehed ruttasid mööda tõugeldes ja jalgu tallates.

„Aa, need on ju tuttavad: vana tamm ja tõru!“ Tundsin ära sihvaka merimehe, kes seletas, kuidas laeva ehitatakse. „Sõidate ka? Kuhu? Jaffosse? Hää küll! Ronige sinna, üles!“ ta osutas ühte nurka. Vanamees ronis suure vaevaga üles; me laskusime kottidele tüürimeeste lähedal ja vaatasime säält, mis laeval tehakse.

Meie ees üheteistkümmel pingil istusid poolpaljad sõudjad pikkade juuste ja suurte habemetega. Mõned neist olid jalgupidi kinni needitud. Mõned tukkusid parda najal, teised rääkisid karedate häältega. Keset laeva kerkis jäme mast ja sellele oli kõitega kinnitatud põikpuu kokkupandud purjega. Laevale kogunes palju reisijaid. Nad istusid oma asjade keskel, käratsesid, vaidlesid ja söimlesid.

„Valmis olla!“ kõmises vägev hää. Tüürimehe kohal seisis tuttav merimees ja hüüdis läbi vasktoru käsklusi:

„Sild maha võtta!“

Laevale viivad lauad ronisid kaldale tööliste kätte. Mul hakkas hirm ja meel läks kurvaks, tahtsin hüpata tagasi kaldale, kus paistis hommikuses udus Am-Laili valge mantel.

„Kööied lahti!“

Kaks jämedat köit vallandusid sillapostide ümbert, laksatasid vette ja tiriti laeva.

Merimehed lükkasid laeva pikkade ritvadega kaldast eemale, ja me liikusime hääletult edasi.

„Aerud!“ kõlas tüürimehe hää.

„Aerud!“ kordas ülevaataja.

Sõudjad liigautusid, tõstsid aerud ja lasksid nad vette. Plaksus piits ja kuuldus karjatus — piitsutati sõudjat, kes ei jõudnud õigeaks ajaks aeru vette lasta.

„Edasi! Üks! Üks! Üks!“ karjus ülevaataja, seistes pinkide vahel ja lüües takti puutahvlile. Sõudjad surusid käed ümber jämedate aerude, kerkisid, viskusid tagasi, nagu heites seljali, ja nii surusid rinnaga aerupidemeile. Laev libises üle Siidoni sadama vaikse vee.

Lähenesime kitsale läbikäigule merre, kus põlesid kahe kivisamba otsas suitsevad tuled. Hääl pimedusest küsis:

„Kes sõidab?“

„Kokab-Tsafon¹⁰ — omanik Makar Siidonist,“ vastas tüürimehe kõnetoru.

„Minge rahuga!“ vastas hääl. Mantleisse mähkunud vahid, piigid peos, vaatasid ükskõikseltselt kui sõitsime mööda kivi-väravaist.

Vaatasin ringi. Silda ei olnud enam näha. Ees mühises tormine meri.

Vaevalt olime möödunud kivimuulist, kui meid ümbritses udu. Lained haarasid laeva ja külvasid meile pritsmeid.

Taevas Liibanoni harja taga hakkas varsti lõõmama, ja päikese tõustes udust hõljusid ainult roosakad tombud tumelilla mere kohal ja needki sulasid kiiresti.

Võtsin kotist kaks leiba ja andsin ühe Soferile, kuid ta lükkas selle tagasi, kattis pää mantliäärega ja ümises, osutades merele:

„Meie elu möödub nagu pilve vari ja haihtub nagu udu päikeses. O, julmad lained, te hakkate mind kiigutama ja vaevama. Kui rahulik oli sõita eeslil!“

Ma hakkasin leiba sööma ja märkasin, et keegi vaatab mind teraselt. See oli esimene sõudjaist, sale, tugev, õlgadeni ulatuvate juuste ja vaevalt märgatava habemega. Ta võis olla aastat kaheksateist vana. Naeratades vaatas ta kord minule, kord leivale. Sõudja aerutas lakkamatult ülevaataja haamrilöökide saatel, kõlistades ketti ühel jalal. Laskusin ta juure ja panin paar leiba ta kõrvale pingile. Ühe käega sõudes tahtis ta neid teise käega võtta, kuid ülevaataja sähvas talle piitsaga selga. Sõudja krimpsutas nägu, pilgutab mulle rõõmsalt silma ja jatkas aerutamist. Siis kõlas tüürimehe hääl:

„Aerud ära!“

Ülevaataja kordas valjusti:

„Aerud ära!“

Ja kõik kakskümmend kaks sõudjat tõstsid korruga aerud ja panid maha piki parrast. Nad olid juba märjad ja pühkisid ohtralt voolavat higi rinnalt.

„Euharisto, euharisto“¹¹ ütles sõudja, süües mu leibu. Teised sõudjad vaatasid mind ahnete põlevate silmadega. Hakkasin oma kotti lahti harutama, kuid Sofer ütles valjult:

„Teekonnal hoi a kõige enam leiba, sandaale ja keppi.“

¹⁰ „Kokab-Tsafon“ — Põhjanaan.

¹¹ E u h a r i s t o — kreeka keeli: tänan.

Läksin ette laevaninasse ja vaatasin säält, kuidas üks laevamees ronis osavasti masti, libises üle põikpuu ja vallandas kiiresti nõörid, mis hoidsid kokkurullitud purje.

Ruuduline puri langes, paisus ja tuul hakkas laeva edasi ajama. Kiikumine vähenes, aerud ei kolksunud ega krigisenud enam, vaid oli kuulda ainult tuule undamist kõites ja vee loksumist vastu järske laevakülgi.

2. Peremeheta kott.

Sirutusin eesmisele laele¹² laevaninas ja vaatasin läbi-paistvasse rohekasse meresügavusse, kus aegajalt vilksas suurte kalade varje.

Lähedal lebasid mõned reisijad; nad magasid eelmise öö väsimust, päd mitmevärviliste ilustustega kaetud villastel kottidel. Nende kõrval kerkisid suured hunnikud nahkpakke ja riidesse ömmeldud korve, milles harilikult veetakse viigimarju ja teist puuvilja.

Üsna mu juures lebas reisija abai¹³ all, mille alt paistis kaks päevitunud jalga; ühel oli allpool põlve valge viltune arm. Ma tõmbusin kerra, pilutades silmi hereda päikese käes; tundmatu reisija kongus nina paistis.

Korraga üks ta silm avanes, vaatas minu poole ja sulgus jälle. Tundmatu ei maganud, vaid ainult teeskles magajat. Pöördusin teisele küljele ja hakkasin Siidoni kalda poole vaatama.

Uduses kauguses paistis hiigelsuure lendmao seljana Liibanoni hari ning ta paljad roosakad kivirünkad ulatusid kaugele taeva poole. Metsaga kaetud nõlvad lähenesid mere-rannale. Paiguti kerkis üksikuid palme aedade kohal, ja tuul kiigutas nende suliseid latvu.

Pöörsin jälle pilgu laevalaele. Mind hämmastas, et üks kottidest kuidagi liikus. Keskele tekkis auk, mis ikka suurenes, ja lõpuks ilmus säält kõhn käsi. See käsi näis mulle tuttavana — tal oli ruskeid tedretähti. Käsi sirutus kõrvalseisva korvi juure, kiskus ettevaatlikult selle katte lahti ja hakkas säält küpseid viigimarju enda juure kotti kandma. Siis see käsi peatus ja hakkas mulle märke tegema.

Kuidas seda kätt mitte tunda? Tas oli harilikult rõigas või ka kaks. Aga kuidas sattus Gamaliel laeva ja veel nahk-kotti? Siis käsi kadus ja kott jäi jälle liikumatuks. Reisija mu seljataga liigutas end ja hakkas oma naabriga kõnelema.

¹² Föniikia laevadel oli lagi ainult ees ja taga, keskel ta puudus.

¹³ Lai valge-mustatriibuline villane mantel.

Ma tõusin püsti, möödusin puhkavaist sõudjaist ja ronisin platvormile, kus pidi olema tüürimees. Ta oli küljeli vaibakesel ja tema kohal seisis üks laevamehi ja käsutas. Laskusin põlvili vaiba äärele ja ootasin, millal tüürimees hakkab minuga rääkima. Ta rahulikud silmad vaatasid kaugele. Kõrvas läikis väike vaskne kõrvarõngas. Kaelas rippus tal pronkskett rohelise kiviga, mis toob tervist.

Ma kõhatasin, et pöörduda tähelepanu endale.

„Kas nägid haikala?“ küsis ta pääd pöörmata. „Vaata sinna: näed, kuid liugleb ta längus sulg.“

Vaatasin, kuhu näitas merimees, ja nägin päikesest helki-val veepinnal merekoletise tumedat uime.

„Ta tuleb juba Siidonist pääle kaasa,“ ütles tüürimees, „ja loodab ikka, et mõni sureb ja heidetakse üle parda.“

„Kuid ma tulin ütlema,“ katkestasin ma merimehe jutu, „et siin laeval on kotti peidetult üks meie poiss Avalist.“

Tüürimees kerkis ja vaatas valjult mulle otsa.

„Vaata, ära valeta.“

„Vaata ise! Võib olla, ta varastati, et müüa orjaks.“

„Lähme, näita mulle!“ Tüürimees laskus redelist alla ja me läksime käila¹⁴. Nahkkott nüüd oli nihkunud kõrvale ja lebas üsna parda ääres.

Tüürimees kummardus, tõukas kotti jalaga ja hakkas paksu härjanahka kimpima.

„Kelle see kott on?“ küsis ta lamavailt reisijailt. „Kelle kott see on, küsin ma?“

Lamajad pöördusid, kerkisid, mõned tulid koti juuregi, kuid keegi ei tunnistanud seda omaks.

„Äratage ka need poisid,“ osutas tüürimees meestele, kelle hulgas lebaskles ka armiga reisija. Nad aeti üles. Armiga mees haigutas, nühhkis hoolega silmi ja vastas:

„Ei tea, ei tunne seda kotti. Mis te ilmaasjata äratate?“

Siis tüürimees lõikas katki rihmad, mis hoidsid koti ääri koos. Säält paistis Gamalieli sagrais pääd, ja siis ronis ta ise välja. Tal olid mõned viigimarjad peos.

„Kuidas sa siia sattusid?“ küsis tüürimees.

Gamaliel ümises vastuseks ja näitas näo ja käte abil, et ta olevat tumm ega saavat rääkida.

„See on meie Avali poiss, kaluri poeg,“ ütlesin ma ja hüüdsin. „Gamaliel, ühe silmaga jänes, räägi siis ometi!“

Ta sööstis mu juure ja sosistas kõrva:

„Ma ei või rääkida. Need mehed, kes mu kinni võtsid ja sinna kotti pistsid, käskisid mind vaikida, mis ka ei peaks kü-

¹⁴ laevanina.

sitama. Muidu nad tapavad mu nagu kanapoja.“ Gamaliel surus käe suu ette, vaatas hirmunult ringi, hakkas uuesti ümisesema ja päd raputama ega vastanud enam küsimustele.

„Noh, lähme siis laevavalitseja juure!“ ütles tüürimees ja haaras Gamalieli käe.

Päras oli väike kajut aknaga, mille ees oli kirju eesriie. Säält vaatas välja habemetu, naisenäo taoline nägu. Tüürimees jutustas, milles asi. Laevavalitseja piiksus läbi akna:

„Mu peremees Makar on pannud mu valvama, et laevas ei kaoks midagi ja et Makari rikkus suureneks ja kasvaks. Kui kotil pole omanikku ja ta on leitud laevas, siis kuulub ta minu peremehele. Kaval poiss ei taha rääkida, sest et ta on valelik ja petis ja tahtis muidu reisida. Karistuseks pektuse eest poiss saab ka Makari orjaks.“

Nüüd Gamaliel ajas silmad pungi ja rääkis:

„Mina olen vaba siidoni kaluri poeg. Meie ialgi ei ole olnud orjad ja mina ka ei taha olla ori.“

„Ma ütlesin juba ja nõnda ka jääb! Tüürimees Ben-Kadeh, hoia ta enda lähedal ja kui ta tahab põgeneda, siis pane talle puukammitis kaela.“ Valitseja tõmbas eesriide ette ja kajutist kostis ta peenike kõha.

Tüürimees võttis Gamalielil käest kinni ja läks üles. Gamaliel ei hakanud vastu, jättis nutu, sügas kukalt ja ajas oma juuksed veel enam sassi.

„Kui mind aga vähem valvatakse, jooksen kohe ära,“ sosistas ta mulle.

Istusime Gamalieliga. Tüürimees seisis hargis jalu. Ta nägu oli tusane ning ta ei vaadanud meie poole. Ma riidlesin temaga endamisi, et ta ei tahtnud Gamalieli aidata. Äkki mu kaaslane hüüdis:

„Vaata, Eli, neid paate! Siin ju meie avaali kalurid püüavad kalu.“

Mustade paatide kari oli merel. Kalurid vedasid pikka noota sisse. Noodasilmustesse kinnijäänud kala sädeles päikesepaistel.

„Eli, hoia armiga mehe eest!“ hüüdis Gamaliel, kargas pardale ja säält vette.

Ta ujus kiiresti paatide poole. Ta ujus hästi nagu ikka kaluri poeg. Kuid paadid olid kaugel. Lähimal ma tundsin ära vana Mesullami ja ta kolm poega — Hariimi, Elami ja Asuri. Kui Gamaliel jõuaks nende juure, nemad juba ei anna teda kellelegi!

Tüürimees muutus ähvardavaks ja kohutavaks. Ta haaras kõnetoru ja hüüdis:

„Ruttu aerud! Puri alla!“

Sõudjate ülevaataja kordas ta hüüet. Piits plaksus, äratades uinunud sõudjaid ja kaksikümmend kaks rasket aeru langes vette. Plokk kiunus ja põikpuu purjega laskus sujuvalt¹⁵ alla.

„Hüvak tagasi, vasak edasi!“ hüüdis tüürimees.

Sõudjad pingutusid. Hüvakul olivad kargasid püsti ja sõudsid tervest jõust tagasi, vasakul suruti edasi ja laev pöördus käiku aeglastades ninaga Gamalieli poole.

Tüürimees seisis ettepoole küürus nagu hüppevalmis metsloom. Ta hoidis käes teravat ahingut. Kas tõesti ta on nõnda truu peremehele, et läbistada ahinguga Gamalieli kõhna selja? Mu kaaslane ujus vingerdades nagu angerjas, vaadates vahetevahel tagasi ja püüdis rutem eemalduda laevast.

„Aerud, edasi!“ hüüdis tüürimees.

Laev vappus aerude löögist ja kiirendas käiku. Olime juba Gamalieli lähedal. Nägin selgesti ta kokkukleepunud märgi juukseid ja seda, kuidas ta sülitas suhu sattunud merevett.

Nüüd märkasin Gamalieli lähedal hai musta, läikivat uime. Ta kihutas läbi vee nagu nuga, jättes enda järele vahutava joa. Kohe see koletis jõuab järele, pöördub seljali ja haarab teravate hammastega saagi.

Läbipaistvas rohelises vees paistis hai pruun nahk, nüüd välgatas valge kõht tumedate laikudega. Kuid siis vihises läbi õhu tüürimehe kindlast käest raske ahing ja tungis hai paksu kõhtu. Hai tegi määratu hüppe. Ta saba peksles ning ta pöördus ninaga allapoole, et kaduda mere pimedasse sügavusse. Kuid tugev nõör, mis seotud ahingu külge, tõmbus traadina pinguli ega lasknud teda. Tumepunane veri värvis merevee.

„Hüvakuga tagasi, vasakuga edasi!“ müristas tüürimees. Jälle vahutas vesi sõudjate aerude all, jälle pöördus laev.

„Puri üles! Aerud ära!“

Põikpuu purjega kerkis uuesti masti, tuul paisutas purje.

„Rasvane siga!“ ütles tüürimees naerdes, ähvardades rusikaga haid. „Nüüd sa toidad oma rasvaga terve nädala meie sõudjaid!“

Nägin, kuidas Mesullami hall habe kummardus vee kohta; ta tassis koos ühe pojaga Gamalieli paati. Kalurid karjusid midagi, kuid meie laev juba kihutas tuule ajal avaali paatidest eemale.

Kuus laevameest hiivasid veelgi elavat haid üles, kuna kaks seisis raskete pronkskirvestega löögivalmis, et tappa ta.

¹⁵ libedasti, ladusasti.

3. Piki Föniikia kallast.

Meie laev oli hästi ehitatud, ta läks kiiresti mööda teistest järsuküljelistest laevadest, kuulas hästi tüüriaere, pöördues kergesti sinna, kuhu taheti.

Purjetasime piki randa lõuna poole. Peatusime suure Sarepta asunduse juures. Siis möödusime rikkast Tüürose linnast.

„Ta müürid on kõrgemad ja tugevamad Siidoni müüridest,“ ütles Ben-Kadeh. Tema sadamasse viib kitsas käik, mis suletakse ööseks tugevate ahelatega.

Möödusid suured asundused: Ahsip, Akka ja Dor. Ees oli Jafo linn, kus pidime saama mingilt Malluhilt teateid isa kohta.

Fööniklaste
jalatseid.

Laev peatus kolm korda: lõunapool Valget Nina, Dori linnakese ja Faliki jõe suudme lähedal.

Väikestes sadamates oli vaikne ja laev ei kiikunud. Reisijad läksid maale, süütasid lõkkesid ja keetsid toitu. Mõnedele sõudjatele lubati ka maale minna. Nad keetsid suures pronkskatlas haikala tükke sibula ja küüslauguga ja pärast viisid süüa teistele sõudjatele, kes jäid laevale. Pinkide külge needitud müristasid aerudega ja nõudsid, et ka neid lastaks maale. Ülevaataja sõimas neid eemalt ja plaksutas piitsa.

Kõik laevamehed relvastusid ööseks piikidega ja sidusid vööle laiad möögad. Kas nad kartsid kallaletungi või sõudjate põgenemist, seda ma ei tea, kuid liikumatud vahtide kujud seisid oma kohtadel — üks tüürimehe kohal päras, teine käilas.

Sofer sidus mu villase vöö otsa igaks ööks oma käe külge. Kuid kaks korda ma päätsin oma vöö lahti kui ta magas ja jooksin kaldale kuulama reisijate jutte seiklustest ja kaugetest maadest.

Laev lähenes Jafole¹⁶. Viimased hommikuse udu palakad kaugenesid ja sulasid päikese kiirtes. Suured lained veersid merel ja purunesid mustal kaljukaride harjal valgeks vahuks.

Kuidas pääseb läbi neist karidest, kus vesi keeb ja vahutab, ja on valmis kõik pilpaiks purustama?

¹⁶ Jafo on praegune Jaffa. Karid on praegugi alles.

Ja karide taga paistab Jafo, väike hambulise müüri-
piiratud linnake. Ta valged ja kollased majakesed nagu kuh-
jusid üksteise otsa kollase kaljurünka nõlval.

Karide taga kalda ääres kiikus mitu laeva. Liivaseil ma-
dalikel oli palju palke, ja inimesed tassisid vööst saadik vees
olles neid kaldale. Need palgid toodud Siidonist kuningas Saa-
lomoni losside jaoks.

Kitsad, kõrge käila ja päraga paadid piirlesid meie laeva
ümber ja tantsisklesid läbipaistva merestügavuse kohal. Päevi-
tunud, poolpaljad paadimehed karjusid reisijaile, lubades neid
maale viia.

Laevavalitseja tuli laele, taarudes ja krimpsutades unist
nägu; ta oli riietatud toredaisse
vabarnavärvi rõivasse, mis ilusta-
tud kuldäärisega, kätel sädelesid
tal kallid sõrmused ja käevõrud.
Ta käsutas mureliku näoga tüüri-
meest.

„Sõida päris kalda ääre! Vii
ettevaatlikult laev läbi karide!“

Ben-Kadeh katkestas ta jutu
jämedalt:

„Sa segad mind. Ma ise tean, mis teha. Tegele koor-
maga, ära käsuta. Kui sa hakkad segama, siis laev satub
karidele nagu seljalikukkunud kilpkonn.“

Ben-Kadeh, kindel ja rahulik, seisis ülal oma kohal, ja
kõik sõudjad vaatasid tema poole, oodates ta käeliigutust. Puri
lasti alla, aerud laskusid vahtu lüües vette ja laev kihutas
karide poole. Meie lähenedes võimas laine haaras laeva ja vis-
kas ta üle mustade kivide rahulikku lahte. Siin laev peatus
madaliku juures, mehed kinnitasid köied kalju külge ja lasksid
redeli alla. Esimesena laskus alla valitseja. Tema alla jõudes
anti talle karikas viinaga. Ta valas osa viina maha ja üle-
jäänud osa jõi ära. Siis ta tõstis käed taeva poole ja tänas
jumalat Baali, et see oli kaitsnud teda kõigi kohutavate häda-
ohtude eest merel. Ta unustas tänada ainult Ben-Kadehi, kes
oli ehitanud sellise hää laeva ja oli osanud teda juhtida tor-
misel merel.

Sofer lähenes valitsejale.

„Ma sõitsin sinuga ühes laevaga terve tee Siidonist siia,
kuid ei tea su nime...“

Valitseja ajas huule ette ja kalliskividest sädelevad sõr-
med harali.

„Kas sa iialgi ei ole kuulnud Malluhist, ülemvalitsejast
Siidoni kaupmehe Makari varade üle, mis on musttuhast kuld-
seekleid väärt?“

Fööniklaste nahkraha.

Sofer hüüatas:

„Kuid mina sõitsin siia Jafosse, et ainult sind näha, oo, suurepärase Malluh! Minu saatis su juure su peremees Makar, kes ütles, et võin olla sulle kasulik arstina. Mul on vaja leida üks siidoni puusepp, nimega Jakiir, selle poisi isa, ja ainult sina võid mind selles aidata.“

„Kas võin mäletada kõiki sipelgaid, kes on roninud mööda mu jalge eest? Kas võin mäletada kõigi tööliste nimesid, kes on Jafostläbi sõitnud? Kõik nad on sõitnud kuningas Hiirami käsul — hoidku jumal teda elus ja terve! Muide, ma kohe sõidan Jeruusalemma. Tule ka sina sinna, sääl saad kõik teada. Otsi üles mu maja, kõik teavad, kus asetseb siidonlase Malluhi maja. Kuid ära unusta kaasa võtta kõhurohte — võib olla, et teed mu terveks.“

Malluh astus paelte ja kellukestega ehitud halli hobueesli juure. Teenrid tõstsid ta pehmeile padjule, mis kinnitatud rihmadega looma selga. Suure rahvahulga keskel, kes tulnud teda vastu võtma, Malluh sõitis Jafo väravate poole. Ta ees käisid kaks käskjalga, kes ajasid vastutulijaid laiali. Nad karjusid:

„Andke teed tema hiilgusele, Suurepärasele Malluhile!“

Sofer kauples triibulistesse abaidesse riietatud elanikkudega. Nad vedasid endi järel eesleid ja lubasid meid mõlemaid Jeruusalemani viia. Kõige vähem küsis üks mees, kel oli kaks suurt, kuid väga kõhna eeslit, kes ta sõnade järele olid tugevad nagu kaamelid ja kiired nagu põdrad. Ühe eesli selga istus Sofer, teisele laoti meie kotid. Mina sammusin nende kõrval, kuna peremees lõi vitsaga eesleid ja karjus:

„Noh, noh, mu kaunikesed, astuge edasi! Mida rutemini lähete, seda rutem saate tagasi.“

Peremeest-eesliajajat hüüti Hasaabiaks. Ta viis meid platsile linnaväravate juures, kuhu kogunesid Jeruusalemma minevad teelised.

„Üksi ei tohi sõita,“ ütles ta. „Tulevad röövlid, riisuvad mu eeslid, riisuvad viimsed riided seljast, tallavad meid jalgadega ja jätaavad sinna paika. Peab ootama kuni koguneb palju inimesi ja tulevad sõdurid.“

Platsile oli kogunenud reisijaid, ratsanikke ja jalakäijaid. Kõik ootasid sõdureid. Need tulid varsti ja tõid kaasa terve hulga närudes ja nälgunud inimesi. Inimesed söimlesid ja karjusid sõdureile:

„Miks te tõite meid ära põllult? Meil on vaja vilja korjata. Kes töötab meie eest?“

„Minge, minge!“ vastasid sõdurid ja tõukasid neid piikidega. „Ega meie ole süüdi selles, et ajame teid. Kuningas;

Saalomon ehitab losse ja templit; talle on vaja töölisi, kivitahujaid ja mullatöölisi. Temal on õigus teiega teha mis tahab.“

Kuid inimesed vastasid:

„Mis õigus? Kuningas ajab kokku meie poegi, et nad jookseksid tema vankri ees, maksuta künnaksid tema põlde ja korjaksid vilja. Ja meie tütreid peavad hõõruma talle lõhnavaid salve ning valmistama toitu ta teenritele. Tema võtab meilt meie paremad härjad, eeslid ja lambad, nii et oleme jäänud kerjusteks, ja meil ei ole kedagi trööstijat...“

Sõdurid pöörsid piigiotsad inimeste poole, pasun hõikas, ja terve voor hakkas kisa ja kära saatel tolmupilves liikuma. Eesliajaja Hasaabia seletas meile sosinal:

„Jeruusalemas valitseb tark kuningas Saalomon. Tal on tuhat naist ja ta ehitab igale naisele lossi. Nad peavad asuma igatüki oma teenijatega eraldi majas, et nad ei tülitseks, ning meie peame neid toitma ja ise nälgima.“

Linnavärvais seisis vahimehed ja iga möödamineja pidi neile raha andma.

Möödusid rohelised aiad, kus paistsid läbi tolmunud lehestiku „kuldõunad“¹⁷. Siis järgnesid laialdased väljad, kus sõid kuningas Salalomoni karjad¹⁸. Edasi tuli kurb, kolletav, kuum, kivine tasandik. Vahetevahel paistis inimeste põlde ja nende tahmunud onne.

Tee ääres kohtasime vahetevahel torne, mis ümbritsetud mullavalliga. Vallil seisis sõdurid ja vaatasid kätt silmade varjuks hoides meie möödaminekut.

„Siin hulguvad röövlid, kes on kuninga rõhumise eest põgenenud põlluharijad,“ seletas eesliajaja. „Sellepärast kuningas Saalomon ühes tüüruse kuninga Hiiramiga säädis teedele vooride kaitseks sõdurite salgad. Kuid sõdurid koorivad teekäijaid niisamuti kui röövlid.“

Õhtul voor peatus väikese oja kaldal, „Kuristiku kurgu“¹⁹ kindluse lähedal. Sõdurid asusid vahtidena leeri äärtel ja ma kuulsin terve öö vahtide hüüdeid ja šaakalite kisa. Mul ei olnud und. Vaatasin taeva poole, mis oli täis tähti ja rõõmustusin, et näen, teisel päeval isa.

„Kuristiku kurgust“ pääle tee tõusis mäkke, keereldes sügavais orgudes. Mäenõlvadel kasvas õlipuusalusid. Jõudes Saamueli mäe harjale, kõik hüüatasid:

„Näe, sääl on targa Saalomoni linn!“

¹⁷ Kuldõunteks vanasti hüüti apelsiine. Jaffa apelsiinid on praegu kuulsad.

¹⁸ Need Saaroni väljad, mis vanasti olid kuulsad viljarikkuselt ja lilledelt, on praegu paljas kõrb.

¹⁹ Praegu see koht hüütakse „Bab-El-Vad“, mis tähendab sedasama.

4. Kulla ja pisarate linn.

Nägin orgu, mille keskel kerkis mitu kinku. Esimesel, meile kõige lähemal, asus külake samasuguste viletsate onnikestega nagu on meilgi. Katused olid muist lamedad, muist ümarikud nagu õunapoolik. Mõnes kohas onnide vahel paistsid üksikud puud.

Küla taga haigutas sügav org ja selle taga teisel künkal paistis valge linnake, mida ümbritses kõrge hambuline müür. Müürist kõrgemal kerkisid nelinurksed tornid. Linna keskel asuval platsil paistis mitu suurt ilusat maja; ühel neist hiilgas katus kullasäraliselt.

Reisijad rääkisid, et need olevat kuningas Saalomoni lossid ja templid.

Sofer usutas linna poole:

„Näed, siin on kõik, et inimene võiks elada puudust tundmata. Kuid ühed tahavad saada enam kui on teistel ja võtavad põllupidajalt ta viimse leiva ja ainsa lamba, ja pärast ehitavad selle müüri ja tornid, et kaitsta kokkuröövitud varandust. Oo, pisarate ja vere linn!“

Meie voor laskus alla orgu. Linna Jafo väravaisse²⁰ jõudes peatusime. Relvastatud vahimehed käisid iga teekäija juures ja nõudsid igahelst linnapääsmise õiguse eest.

„Kas kuningas Saalomon pole tark?“ küsis meie saatja. „Ta niidab niihästi omi kui võraid lambaid.“

Värava juures varju all istus palju kaupmehi. Nendē ees laudadel lebas keedetud rupskeid ja leiba, nii et võis süüa kui palju tahes, kui aga oli raha.

Sofer maksis vahtidele kõigi kolme eest ja siis astusime läbi suurte kiviväravate linna.

Eesliajaja viis meid mööda kitsaid, kärarikkaid tänavaid karavan-seraaisse — suurde õue, mida ümbritsesid neljast küljest kivehitised rea ühetaoliste tühemetega seintes. Igas tühemes võis süüdata lõkke, suits läks välja augu kaudu poolümarikus laes.

Tervet õue täitsid kaamelid ja teised koormakandjad loomad, kes tulnud killavooridega. Peeaegu kõigis tühemes istusid reisijad ja keetsid toitu.

²⁰ Nende väravate kaudu läks tee läände Jafo ja merekaldale sihis.

Toimetaja: J. Käis, J. Parijõgi, O. Luts, A. Oengo-Johanson, M. Nurmik, H. Valma, H. Tõnisson, L. Jürisson, A. Burmeister. **Vastutav ja tegev toimetaja:** M. Nurmik. **Tallitusjuht:** H. Valma. **Väljaandja:** „Tõekool“. **Toimet. ja tallit.:** Tallinna, V. Roosikrantsi 3.

Tellimishind: aastas 2 kr. 50 s., poolaastas 1 kr. 25 s., üksiknr. 25 s.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised.